

رۆژانه هونهری له هونهری نیگارکیشاندا ... به هزاد چه ویزی

bahzadhawez@yahoo.com

بۆل قالییری ده لیت (هه رگیز نابیت قسه وئاخاوتنمان نه بیت له نیگارکیشیدا) ئه وه ئه و وینه یه یه

له مه رپه یه ونه دی ته قلیدیانه ی دیتن،
له نیوان ره مزی سیمانتیکی (هونه ری) و
ئاستی هۆشیاری مرۆیی، هه نده ک هۆی
ئه وتۆهه ن واما ن لیده که ن بیده نگ نه بین، چوون هه ره ونه ری ک
به وشه وه ده ژیت، هه رپروسه یه کی دا هینه رانه وینا کردنیکی
وه رچه رخانه ییانه ی هه ره میه تیکی دیاریکراوه، به راییی ئه و
جیاوازیه ی نیوان واتای زمانه وانی ودیتن روون ده بیته وه، که
زاده ی جیاوازی ئامرازه کانی گوزارشتکردنه له نیوان بونیاتی
زمان و بونیاتی وینه (که قال) ئه و رۆله ی وه رگریش دیاره له
وه رگرتنی زمانه ی وینه که وه ئه و چه مکه انه ی په یه وستن به
شته که وه ئامرازو ماده که وه فورم، له ته ک چۆنیه تی ئاماده یی
شته کان له کاری هونه ری دا.

ئامراز- پیگه یه کی تایبه تی هه یه له نیوان شته که وه کاری

هونه ری، ئاماده ییبه کی هه قیقی هه یه، له پیگه ی نیوه ند دا یه له نیوان شتیکی موجه رده و کاری هونه ری
(وشه کانیش) به رسقی وینه ن، شته کان، به رای هایدگر ستاتیکی له کاره هونه ریبه کانه دا
له سه روسو رآگرکردنی گه وه هه ری شته کانه دا سه رچاوه ی گرتووه، ئه و گه وه هه رانه ی ئاده تی له وه قیعه دا
به دیارناکه ون، که واته یه که مین ریسا ئه وه یه (هه وه لاین بزواتی هه ر دا هینانیک ئاره زووی ئاخاوتنه)
له هه ر کاریکی هونه ری دا ئه و وشه گه له پیویستن، ئه و پیویستیه ش ته نانه ت له میانه ی دواندی تاکه که
له گه ل (تاکه رۆحیک) له ئاره وئاخاوتن دا یه.

بابه تی هه ر کاریکی هونه ری بیه رۆکه یه که، که به هه نگاوی یه که م داده نریت له پرۆسه ی رۆژانه ی
هونه ری دا، ئینجا رۆلی هونه رمه ند دیت بۆ فورمه له کردنی ئه و رۆژانه له ری ئه و شاره زایی
وبه هه ره هونه ریبه ی هه یه تی، ئه قلی خولقینه ر لای هونه رمه ند و پیگه یشتنی گرنگه هه ره ها ناسین
وبایه خدانی به نه ریته هونه ریبه کان.

ئه وه یه که مین هه نگاوه کانی خویندنه وه یه، له خولیای گریدانی کاره که له مه ر په یه ونه دی له گه ل
ناوه رپۆکدا سه رچاوه ی گرتووه، یا له گه ل شته گه لی دیکه ی کاری بوونه وه ری مرۆیی، چوون هونه ر
هه میشه هه ر ئه و ئامرازه سیحریه یه مه به ست لیی کۆنترۆلکردنی ئه و ده وره به ره سه یه ره یه، که واته
ئابه مجۆره راسته وخۆ رته ده بیت ئه مه یه یه که مین پیگه یشتن له نیوان کاری هونه ری وئه ورۆحه ی قالییری
باسی لیوه ده کات، به لام جیگه ی داخه کاتیکی یه کی له وانه که ره و لال نییه.

کاتیکی ناوه رپۆکی کاری هونه ری جله وی ئه قلی ده گرته ده ست، ده کاریت به ره و سه ندنی راستیه کی
گریمانه یی بابه تیانه ی خودی کاره هونه ریبه که ته کانمان پیببات نه ک گه یشتن به شوناسه ریژه ییبه که ی
ئه وه ی به لاما نه وه ش گرنگه کتومت ئه و ریژه ییبه یه، گه له ک له شاکاره مه زنه کان واما ن لیده که ن
به دوایسه ره داوه که دا بچین، که مه به ست لیی ئه و مه رامه ستاتیکیه فییرکاریه یه یه له هونه ردا، به هۆی
جۆری ئه و ئه زموونه ناوه رپۆک ئامیژه وه نه ندی مه حه کی، که جله وگری

ئاراسته جده ده لیه وروونه هه ره مه که یه که وه هه ری (غایی - الغائیه) یه، که پته وانه له (مه عریفه) وه سه رچاوه ی گرتووه، که له هه مانکاتدا به ته لیس مه که ی ده وه مه نده .

بینه ر گه ر ویستی بچیته نیو جیهانی تابلو، له سه ری هه تی قوتابی بییت (به مانائیه کادی میه که ی نا) پیویستیشه قوتابیان له چۆنی هه تی خویندنه وه ی ته واوی واتایه کی به رجه سته نه کراو تی بگه ن، پرۆسه ی خویندنه وه ته کاندانه به ره و رابردووبه هۆی وینه یه ک به بیگومان لایه نی تاریک وته لیسماوی وته نانه ت رۆمانتیکی شه یه یه، به لام سه رکیشی ده کات نه خاسمه له گه ران به دوا ی ئاسه واری دا هینه رانه و خۆرسک وجیا کاری به سه نه کان، هه ره ها هه ر مانایه کی شاروه ی به رده م (ئه و قوتابی هه گریمان ئاساییه) که ده یه وئ جیگه ی باب ته که ونرخه که ی بزانی ت، ئه و نرخه ش ته نانه ت سه به ارت به میژووی هه ستونه سته مرویش ئه و میژووه یه ئاوا کشاوه، ره نگه دریزتر له وه ی مانا کانی چه مکه رۆشن بیریه کانی تیا دا یمن .

گرفته که هه ره وک (فالی ری، رید گه ر، رید، تۆلستۆی) وه یانی دیکه به ره و ئه وئ ده مان به ن وقسه یان له سه رکردووه، گرفت ی ئه و په ره یژه یه یه که ده کرئ له ری خویندنه وه ی کاری کی هونه ری پی ی بگه ی ن، به نمونه وه ئاگه دارین سه رکیشی نه که ی ن له که ونته داوی خویندنه وه یه ک پشت نابه سته ی به وه ی ده کرئ به هه ق له کاری کی هونه ری بیخوینینه وه، به لکه به وه ی چه زو ئاره زو مانه له وه ی بیخوینینه وه له و کاره دا، وینه ره مزیکه چه ندین ده لالاتی هه یه، هۆشیاری ده خریته گه ر بوئه وه ی درک به بونیاتی بنه ره تی رووی ئه و تابلوی به که ی ن، ئه و بونیاته ی ئاده تی ها وئا هه نگ و به یه که دی وه لیک گری درا ون به دینامیکه تی کی بزۆزی ئه و تۆ کرۆک و ماهیه ت و سه رچاوه که ی هه لگرتووه، و اچا که هه ری هه ک فه ره نه گی کی ئه و وشه گه لانه ی لابی ت که له میانی که لچه رو چه مکه کان گلدراون ته وه، جگه له خود سه رچاوه ی رامن بکرئ سه یری ناوه راست و به رای ی وگۆشه کانی کاره هونه ری به که بکرئ وه ک هه نگاوی یه که م بو دیتنی بونیاته که گشته ی، ئینجا سه ی کردنی هه رسئ ره هه نده که ی تابلۆ که - زه وی و بنمیچ و دیوار - به و پییه ی بینایه که، دوینی هونه ر واته (یه که مجار هه ست ده که م، ئینجا دروست ده که م) که چی هونه ری ئه مرۆ (یه که مجار درک بکه، ئینجا ئه وه ی دروستی ده که ی ری کی بخره) هونه ر پیویستی به شعور و کردار بو، ئه مرۆ بیر ده که ی نه وه و به ره مه دینین، کاتی ک کاری هونه ری پشت ده به سته ی به هه ره چا کترین ئه و که رستانه ی ئه و کاره ی لی وه دیته ئا را و سنعه تی که ره به لالان ئه وه ئه مرۆ به دوا ی توانستی دووباره خولقاندن و فره یی وه لام ده گه ری، ئه وه وه لام می کی تاز ه ی کاری هونه ری به مۆرکی کی بزۆرداری به دیار که و تووه، جگه له هونه رو خویندنه وه ی هونه ره و سه رنجدان له وه ی (له و دیووینیه یه) پیویسته فی ره خویندنه وه ی نوسینه کانی ئه و انیدیکه ش ببین، ئینجا فی ره خویندنه وه ی نووسینی ره خنه گرانی ش ببینن ئه مه ش به رکولی خولقاندنی ئه و په یوه ندیه یه، که به دریزی یی میژوو چه ندین گۆران کار یی قوولی به خۆوه دیوه وه ک گوزار شتکردن له و گۆران کاریانه ی ستراکتۆری کۆمه لایه تی سیسته مه سیاسی هه کانی گرتۆته وه له هه ر قۆناخیک له قۆناخه کانی گه شه ی کۆمه لگه دا .

هه نده جار هونه ره مند نا کاری ت له وه پیشکار بییت بینه ری وه رگر بخاته واری درک کردنه وه، واته په لکی ش کردنی بو پیگه ی ستاتیکی تاز وه به جو ری ک بینه ر ئاماده یی خۆی تیا به دی بکات، بگه ره به پیچه وانه وه پیشکاره له حالاتی کرداری فریودان و را کردن، ته نانه ت له هه لگی رانه وه ی راستیه کانی ش، به و بیانویه ی ئه وه ی پرۆسه ی هونه ری به ره مه ی دینی ته نیاله نیو جو غزی کی هه لچوونی حسیدایه، هه ره ها هه ولدان بو ها جووتی نیوان رواله ت و ناوه رۆکی کاری هونه ری و زه وقی بینه ر، تابلۆ هه ر به ته نیا ئامرازی کی زاخا و ئامیز نییه، یا ئاوینه یه ک بکاری ت نیشانه و دیار ده ره که ی نه گۆر په کان ره نگ پییدا ته وه، به لکه چالاکی هه کی مه عریفیه و ریسا و فۆرم و شیوازی خۆی هه یه .

تابلۆی هونەری به‌وێیە سەرکێشێهکی نێوخۆییە بە‌دوای نەینییە نوێیە مرۆبێه کاندادە گەڕیت، خەون و واقیع ئامیتە یه‌کدی ده‌کات له‌ جیهانیکی ئازادی به‌ر‌فراواندا خودی خۆی و به‌هه‌م دینیت، ده‌شکرێ بڵین به‌زمانی تاییه‌تی خۆی، به‌راستیش هه‌رچی ده‌کرێ داڕێژهری بیلیت مشتومری خۆی له‌سه‌ره و به‌سه‌ر ناخ و ده‌روونی مرۆبی سووک ناکه‌وێته‌وه، بگره‌ زۆرجار ده‌توانیت ئیقاعی ژیان بپیکیت ئیقاعی په‌یه‌وه‌ندی نیوان ئاده‌میزاد و شته‌کان، هه‌زوانه‌زووێ ته‌کامول و ته‌جاوب کۆیانده‌کاته‌وه به‌ فره‌شیوه‌گه‌لی له‌ هه‌ستونه‌ستی ژانبه‌خشی وه‌هه‌رتی خوینگه‌رمی و تاسه‌وئهوینی ناروون و گه‌له‌ک له‌هه‌ستونه‌ستی به‌دمه‌ستیه‌تی.

په‌یه‌وه‌ندی که‌ جاده‌لیانه هه‌م ئه‌ریانه‌وه‌هه‌میش نه‌ریانه له‌نیوان ده‌ست و په‌نجه‌ی هونهرمه‌ند و چاوی بینه‌ر و ئه‌قلی هونهرمه‌ند و هه‌ستونه‌ستی وه‌رگر هه‌یه، یه‌که‌میان په‌یه‌وه‌سته به‌ جووله‌ فیزیکیه‌که، ئه‌و ته‌کنیکه‌ی هونهرمه‌ند به‌کاریده‌خات له‌ کاری هونهریدا، ئه‌و که‌رسته‌وئامرازانه‌ی به‌کاریان دینیت و چۆنیه‌تی کارکردن له‌رووی ئاویته‌کردنی ره‌نگه‌کان، لیوناردۆ دافنشی راسته‌وخۆ ره‌نگه‌کانی له‌سه‌ر قوماشی تابلۆکه ئاویته‌ده‌کرد، به‌مه‌ش ده‌کرێ له‌ ورددرشتی جووله‌ی هونهرمه‌نده‌که ئاشنا‌بیت به‌سه‌ر تابلۆرۆنیه‌که، ئه‌و ماده‌یه‌ی به‌کاری دینی له‌ره‌نگکردنی و چینه‌ره‌نگیه‌کان وئه‌ستوری و کشانای له‌سه‌ر پانتایی نیگاره‌که.

ئهویدیکه‌ش به‌ گه‌شتن به‌و بیروکه‌یه‌ی هونهرمه‌ند ئامانج و مه‌به‌ستیه‌تی مه‌رجیش نییه به‌لکه‌ زۆر ئه‌سته‌مه هه‌ردوولا وه‌ک یه‌ک سه‌ده‌ده‌رسه‌د هاوکوف و ته‌ریب بن له‌و پرۆسه‌یه‌ی کاری هونهریده‌دا، ئه‌مه‌ش به‌چه‌ند خالیکه‌وه په‌یه‌وه‌سته له‌وانه هه‌ستونه‌ست وه‌وشیاری و چیرۆکی هونهری لای وه‌رگروبینه‌ره‌که و ئه‌و شیوازوریچکه‌یه‌ی هونهرمه‌نده‌که پیرووی کردووه، واته‌ بوونی پاشخانیکێ مه‌عریفی و هونهری ورۆش‌ش‌نبیری له‌ ره‌گه‌زه هه‌ره‌گرنگه‌کانی پرۆسه‌که‌یه، هه‌روه‌ها نه‌بوونی هوشیاریه‌کی به‌ر‌فراوان له‌مه‌ر چه‌مکی ده‌قی دیتنه‌بیانه چوون چاوی وه‌رگر ئاوا رانه‌هینراوه (مه‌شق) به‌جوړیک سروشه‌رانه‌یه‌های تابلۆکه بیت، هه‌روه‌ها به‌گشتی روانینی کۆمه‌لگه‌له‌مه‌ر هونهره‌جوانه‌کان به‌وێییه‌ی که‌مالیاتی ژیان واده‌کات که‌له‌نه‌ک له‌نیوانی هونهرمه‌ندووهرگر دروست بییت.

زمانی هونهر به‌ شیوه‌یه‌کی گشتی زمانیکێ قورسه، ئه‌سته‌مه عامه‌یخه‌لک وابه‌سانایی تی بگات، زۆربه له‌ئه‌لفوبیی تابلۆی سه‌رکه‌وتوو ناگه‌ن، ئاسان نییه بگه‌ن به‌ ریگه‌یه‌کی سانا له‌مه‌ر مامله‌کردن له‌گه‌لیا به‌شیوه‌یه‌کی تۆماتیکیانه و هه‌ستکردن به‌ ستاتیکیه‌که‌ی، هه‌لبه‌ت ئه‌مه‌ کاریکه‌چه‌ندین بنه‌ماوریسای تاییه‌ت به‌خۆی هه‌یه.

2007/9/7